
Лідзія Арабей

...мы тады бываем шчасьлівымі,
калі не разумеем, што мы шчасьлівыя...

Пошукі ісьціны

Абразкі

Літара «Ер»

Выкладчыцу старажытнарускай мовы Марыю Іванаўну Карнееву-Петрулан у свой час выклікалі ў ЦК і пачалі папракаць – чаму яна ў сваіх лекцыях не цытуе класікаў марксізму.

– Дазвольце, – узняла голас маленькая, худзенькая Марыя Іванаўна, – але я не вінаватая, што класікі марксізму нічога не пісалі пра літару «ер».

новы дом

На радзіме Васіля Быкава, на месцы яго роднай хаты, пабудавалі новы дом, аднавілі ўсю сялібу – стварылі мемарыяльны музей пісьменьніка. Стараліся, каб усё выглядала, як некалі, як пры жыцці бацькоў Васіля, як пры яго дзяцінстве. Але новае ёсць новае.

Бабулька, зямлячка Васіля, глядзела, глядзела на тую пабудову і ўздыхнула:

– Ці ж такая была ў іх хата... Была старая, гнілая... Такі дом ім і ня сьніўся.

Гісторыя

У будынку, дзе цяпер Дом-музей першага зьезду РСДРП, у дваццатых гадах мінулага стагоддзя жылі Янка Купала і Зьмітрок Бядуля з сем'ямі. Але гэты факт у гісторыі Менску нідзе не адлюстраваны.

Хлопчык мой...

Пасьля доўгай разлукі маці, якой было дзевяноста чатыры гады, абняла свайго сямідзесяцігадовага сына і сказала:

– Хлопчык мой...

Якуб Колас

У зусім маладыя мае гады, адразу пасьля вайны, у 1945 годзе пашчасьціла мне асабіста пазнаёміцца з Якубам Коласам. Ён папрасіў мяне навесці парадак у яго архіве. Ці разумела я тады, да якога скарбу была дапушчаная і які парадак па тым маім розуме магла я там навесці. Але зразумела, убачыла я там адно – як жа ўсё жыцьцё, уся творчасць Якуба Коласа былі зьнітаваныя са сваім народам! Ён жыў яго клопатамі, яго пакутамі. Ён турбаваўся – які будзе сёлета ўраджай, ці паспрые надвор'е ўборцы, як дапамагчы людзям выйсьці з зямлянак, адбудавацца, якія захады трэба наогул прыняць, каб палепшылася жыцьцё народу, як зьберагчы мову, культуру Беларусі.

Канечне, і на яго ціснуў час, і ён, бывала, шукаў выйсьце там, дзе яго не было. Але клопатам і жыцьця і творчасці вялікага паэта былі лёс, жыцьцё свайго народу.

Больш ні ў кога са знаёмых мне творцаў ня бачыла я такой сувязі, такой зьнітананасьці з народам, такога клопату пра яго лёс.

Гарызонт

Мы жывем і ўвесь час спадзяемся на лепшае. Але тое лепшае – як лінія гарызонту – чым хутчэй да яе імкнешся, тым хутчэй яна аддаляецца.

Пры камуністах нагнаталі тугу пустыя прылаўкі, усе марылі пра кілбасу, кілбасою мералі шчасьце.

Сёння прылаўкі ў крамах гнуцца ад прадуктаў і кілбасы, можна наесьціся ўволю. Але ці падабрэў чалавек?

Як ніколі пачужэлі людзі, ніхто нікому не спачувае, кожны грабе пад сябе і гатовы забіць суседа, які нагроб сабе болей.

Хадзіла ў высокіх колах формула: спачатку трэба накармаць народ,

а потым думаць пра духоўнасць, пра культуру. Але сыты живот не абараняе ад жорсткасці, цыннізму і бяздушша.

Пачвара

Тэлевізар – гэта пачвара, монстр, які жыве ў нашай кватэры. Націскаеш кнопку – і з экрану на цябе цяляцца з пісталета ці аўтамата. І ліецца кроў, і забіваюць, душаць адзін аднаго дужыя мужчыны. А захочаш паглядзець прыстойную праграму, якія цяпер такія рэдкія, то праз кожныя пяць хвілінаў рэклама, рэклама, адно і тое ж, адно і тое ж, яе піхаюць у нашыя галовы, яна б’е па мазгах, засьмечвае розум, і мы ператвараемся ў зомбі, у прыдуркаў без радзімы, без сьвятла, яснага ў сучасным і будучыні.

Каму гэта трэба?

Прыгажосць

Канстанцін Райкін, сын славутага Аркадзя Райкіна, выступаў у замежжы перад аматарамі тэатра. Пасьля выступленьня да яго падыйшла жанчына і сказала:

– Ведаеце, я доўга думала – ну як у такіх прыгожых бацькоў, як вашы, мог нарадзіцца такі брыдкі сын? А сёньня паслухала вас і бачу – вы прыгажун!

Розум і талент аказаліся мацнейшымі за зьнешнасць.

Шчасьце

Мы тады бываем шчаслівымі, калі не разумеем, што мы шчаслівыя. І толькі потым, праз шмат гадоў, зразумеем, што тое было шчасьцем.

Служба

Падобна, што як камуністы некалі ня верылі ў царства камунізму, так і папы і тады, і цяпер ня вераць у царства Божае. Але вядуць сваю службу. І вось – малебны, хросныя хады і сотні вернікаў ідуць з харугвамі, хрысьцяцца, адбіваюць паклоны, і ўсё гэта паказвае дзяржаўнае тэлебачаньне. А дзяржаўныя мужы глядзяць на ўсё гэта і радуюцца. Свае абавязкі перад народамі яны пераклалі на Бога. Не прасіце, маўляў, дапамогі ў нас, прасіце ў Бога, не прасіце дапамогі ў дактароў – прасіце ў цудадзеіных абразоў. Маліцеся, і Бог вам дасць усё.

Носбіты культуры

На пероне цэнтральнага аўтавакзалу, на шырокіх сталах раскладаюць кнігі гандляры. Сярод шумнага натоўпу – астраўкі культуры, так сказаць. Да аднаго з гандляроў падыйшлі яго сябры. Завязалася гамонка, якая за кожным словам перасыпалася адборным матам.

Такія вось астраўкі.

Кіёчак

на прыпынку аўтобуса падсела да мяне на лавачку бабулька з кіёчкам, прывязаным вяровачкаю да рукі. Пачала мне тлумачыць:

– Гэта я купляла муку ў кіёску, паставіла кіёчак пры сыяне і на хвілінку адышлася да другога кіёска. Вярнулася – няма кіёчка, укралі. Ледзь да дому дайшла. Купіла новы, цяпер вось прывязваю да рукі...

Божа мой, – падумала я, – ужо і кіёчкі крадуць!

Сьпявак

Па тэлебачаньні аб'явілі, што сьпеваку беларускага опернага тэатру нададзенае званьне народнага артыста Беларусі. І тут жа паказалі таго сьпевака, які старанна, шырока разяўляючы рот, сьпяваў па-італьянску. То, можа, яму трэба было надаць званьне Народнага артыста Італіі? Але там, наколькі мне вядома, такіх званьняў не даюць.

Камікадзе

Цяжка ваяваць з людзьмі, якія не баяцца сьмерці і самі ідуць на сьмерць.

Два адпяваньні

Тысяча дзевяцьсот сорок трэці год. Вайна. Заходняя Беларусь. Мястэчка шчучын. Даходзяць чуткі – то там, то там забілі чалавека. Нехта зводзіць рахункі, нехта забівае з «ідэйных» меркаваньняў. І вось – новыя ахвяры. Забілі дзвюх дзяўчат, што жылі на станцыі Ражанка. Кажуць, забілі за тое, што «саветкі» – прыехалі ў час вайны з «саветаў».

У Ражанцы царквы не было і іх прывезьлі адпяваць у царкву ў Шчучын. Я пайшла на тое адпяваньне.

Дзьве труны пасярод царквы. У трунах – дзьве дзяўчыны. Родных каля іх няма нікога. Сабралася некалькі бабулек. Сьвятар вёў свой рэй. Махаў кадзілам. «Даруй, Госпадзе, грахі ім вольныя і нявольныя». І сьпявалі кволымі галасамі некалькі бабулек адыходную.

І вось – праз шэсьцьдзясят гадоў – новае адпяваньне. Забілі журналістку. Адпяваюць яе ў Менскім Кафедральным саборы. Шмат вяноў, кветак, шмат людзей са сьвечкамі ў руках. Сьвятары сьпяваюць: «Упакой, Госпадзе, душу рабы тваёй... Даруй ёй грахі вольныя і нявольныя». Духмяны пах кадзіла. А ў труне – маладая прыгожая жанчына, а побач – асірацелы сын.

Першае адпяваньне было ў час вайны, калі панавала беззаконьне. Мінула столькі пакаленьняў. Хто і за што забівае нашых жанчын сёньня?

Не дачакаліся

Ветэранам вайны ўручалі медалі – да шасьцідзясяцігоддзя вызвалення Беларусі ад фашыстаў. У школьнай зале сабралася даволі шмат людзей, але яшчэ больш не прыйшло на гэтую ўрачыстасьць. Мілая кабетка з ваекамату называла і называла прозьвішчы. Ветэран, які сядзеў побач са мною, каментавалі кожнае прозьвішча тых, хто не адгукаўся:

- Не дачакаўся...
- Не дажыў...
- Ужо там...

А колькі ж іх не адгукнецца яшчэ праз пяць гадоў, – падумала я.

Спынілася

Мільярды гадоў прырода стварала – на голай, пустэльнай планеце расьлінны сьвет, мошак-казявак, птушак і рыб, зьвяроў і, нарэшце, чалавека. Стварала, стварала і спынілася – завяршыла эвалюцыю, больш нічога не стварае. Нібыта заявіла: я зрабіла ўсё, што магла, цяпер жывіце, як хочаце.

Кулі

Канкурэнцыя, зайздасьць, кампраматы і васьць... Куля з бруду страшнейшая за кулю са свінца.

Бомбы

Баццошка асьвячаў новы бамбардзіроўшчык. Пырскаяў сьвятою вадю на фюзеляж, на крылы, на шасі самалёта. На чые галовы ўпадуць бомбы з гэтага асьвечанага бамбардзіроўшчыка? Чые зьнішчаць жыцьці?

Мае любімыя мужчыны

Уладзімір Сьпівакоў, Марк Захараў, Віктар Хурсік.

Рэдакцыя «Дзеяслова» шчыра віншуе Лідзію Львоўну Арабей з шаноўным юбілеем і зычыць ёй шчасьця і здароўя, плёну і натхнення на яшчэ доўгія гады.
